

XII—XIV, care explică, după părerea sa, unele trăsături noi ale culturii bulgare în această perioadă. Începutul procesului de destrămare a feudalismului în Bulgaria — situat de autor în cursul veacului al XIV-lea, pe temeiul creșterii producției de mărfuri, al intensificării schimbului și a circulației monetare, precum și al transformării rentei feudale în rentă în bani — s-ar reflecta, după autor, în apariția picturii realiste (biserica din Boiana de lângă Sofia și biserica din satul Ivanovo) și a povestirilor referitoare la războiul troian și la viața lui Alexandru cel Mare în literatura bulgară a veacului al XIV-lea.

Christo Gandev, *Die antike Kultur in der Zeit der bulgarischen nationalen Wiedergeburt (1780—1877)*, în vol. I, p. 363—371, studiază elementele de cultură clasică — datorate în primul rînd contactului cultural cu grecii în veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea — în cultura bulgară a epocii de renaștere națională.

Dintre articolele consacrate culturii ruse în epoca Renașterii semnalăm:

Fairy von Lilienfeld, *Vorboten und Träger des «Humanismus» in Russland* **Ivans III**, în vol. II, p. 387—395, cercetează fenomenele umaniste ale culturii medievale ruse în veacurile al XV-lea și al XVI-lea. Apariția, în veacul al XVI-lea a figurilor proeminente ale lui Maxim Grecul și Vassian Patrikeev, în opera cărora tendințele umaniste sînt foarte evidente, a fost precedată de un întreg proces cultural în veacul al XV-lea, în care își fac apariția fenomene preumaniste. Un loc de frunte în această privință îl ocupă activitatea «marelui stareț» Nil Sorski, religioasă în conținutul ei — idealul de restaurare a creștinismului primitiv —, dar întemeiată pe o riguroasă metodă filologică de cercetare a izvoarelor (literatura ascetică greacă antică, *Apophthegmata patrum* etc.). Deși aplicat unui domeniu de cercetare diferit, principiul *ad fontes* al umaniștilor își găsește un adept entuziast în persoana lui Nil.

Un alt factor de intensă activitate filologică în Rusia veacului al XV-lea a fost anturajul grec al marelui cneaghine Sofia Paleolog, stabilit mai ales în centrele de la Novgorod și Pskov.

În domeniul picturii ruse de tip nou, asimilate în unele privințe creației Renașterii, o contribuție valoroasă o constituie studiul lui **Konrad Onasch**, *Theophanes der Grieche ein Mahler der Frührenaissance in Russland*, în vol. II, p. 376—386.

Cele două volume cuprinzînd actele sesiunii consacrate culturii popoarelor Europei Centrale și Răsăritene în epoca Umanismului și a Renașterii aduc valoroase contribuții la rezolvarea unor probleme fundamentale din istoria culturală a acestor popoare și indică direcția în care se vor dezvolta în viitor aceste studii.

ȘERBAN PAPACOSTEA